Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság

A SZOLGÁLTATÁSI ELEMEK BEMUTATÁSA – PSZICHIÁTRIAI BETEG CÉLCSOPORT

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 ÉS A VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 AZONOSÍTÓSZÁMÚ,
SZOCIÁLIS HUMÁN ERŐFORRÁS FEJLESZTÉS
CÍMŰ KIEMELT PROJEKT

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

PSZICHIÁTRIA FOGALMA, SZEMLÉLETE A TÁMOGATOTT LAKHATÁSBAN

A pszichiátriai fogalma:

- *„A pszichiátria az emberi magatartás zavarainak és ezek gyógykezelésének tudománya.”* (Tringer, 2010)

PSZICHIÁTRIA FOGALMA, SZEMLÉLETE A TÁMOGATOTT LAKHATÁSBAN

Magatartás definíciója:

„Nem csupán a külső megfigyelő által is észlelhető és leírható viselkedéseket értjük a „magatartás" kifejezésen, hanem azokat a belső folyamatokat is (gondolkodás, fantázia, érzelem, indíték, beállítódás stb.) amelyek a külső viselkedést mintegy előkészítik, vezérlik, módosítják. Ezért is beszélünk magatartásról, kifejezve azt, hogy a modern pszichiátria emberképéhez az önvezéreltség is hozzátartozik. Az emberi magatartás tehát olyan rendszer, amely a biológiai és a környezeti determinációktól bizonyos mértékig független. Az ember személy autonómiával rendelkezik, nem csupán passzív résztvevője azon folyamatoknak, amelyek közepette létezik, hanem aktív, kezdeményező, aki saját életét nem csupán megéli, de megalkotja." (Tringer, 2010)

PSZICHIÁTRIA FOGALMA, SZEMLÉLETE A TÁMOGATOTT LAKHATÁSBAN

- *„Amennyiben a pszichiátriát a magatartászavarok tudományaként definiáljuk, meg kell adnunk azt a viszonyítási alapot is, amelyhez képest a zavar definiálható. A pszichiáter a kóros–nem kóros magatartás megítélésében óhatatlanul viszonyít, s a viszonyítás alapja valamely norma. A norma meghatározása azonban rendkívül nehéz és problematikus. Nyilvánvaló, hogy a norma filozófiai, ezen belül etikai természetű kérdés (nem erkölcsi, hanem filozófiai-etikai értelemben). A norma egységes meghatározása nem lehetséges. Többféle megközelítési mód létezik, és a pszichiátriai gyakorlat során többféle normadefiníciót is érvényesítünk.”* (Tringer, 2010)
- Normák csoportosítása:
  - társadalmi konvenció,
  - kulturális norma,
  - statisztikai vagy átlagnorma,
  - egyéni norma,
  - ideálnorma és
  - a szenvedés, mint minősítési kritérium.

PSZICHIÁTRIA FOGALMA, SZEMLÉLETE A TÁMOGATOTT LAKHATÁSBAN

- *„A pszichiátriai (és bármely más) betegség nem csupán bio-pszicho-szociális eredetű történések összessége. A „beteggé válás” azt jelenti, hogy az egyén bizonyos magatartásmódokat vesz fel, amelyeket betegségre általában jellemzőnek tartunk.”* (Tringer, 2010)
- **Betegszerep**:
  - elutasítása,
  - előtérbe kerülése.

PSZICHIÁTRIA FOGALMA, SZEMLÉLETE A TÁMOGATOTT LAKHATÁSBAN

- A **pszichiátriai betegek csoportja rendkívül heterogén**, meghatározó, hogy a magatartás zavar mely területen jelentkezik és milyen súlyos zavarról van szó. A magatartás számos területet érint, így a zavar az érintett terület miatt is eltérő súlyúnak minősül, a normaszegés felől közelítve, pedig egyáltalán nem mindegy, hogy milyen norma áthágását eredményezi a zavar.
- A támogatott lakhatás ellátási tevékenységeinek szolgáltatási elembe sorolása szempontjából a pszichiátriai kórképek sokfélesége, a betegek eltérő magatartása megerősítik, hogy a tevékenységek egyénenkénti kategorizálásának ha lehet, még nagyobb jelentősége van. Épp emiatt **kevéssé lehet a célcsoportra általánosan jellemző tevékenységeket meghatározni** az egyes szolgáltatási elemeknél.

FELÜGYELET

„Az igénybe vevő lakó- vagy tartózkodási helyén, illetve a szolgáltatás helyszínén lelki és fizikai biztonságát szolgáló, személyes vagy technikai eszközökkel biztosított kontroll.” (Rendelet 2/I.§)

- A felügyelet szolgáltatási elem célja az igénybe vevő fizikai biztonságának fenntartása a szolgáltatás adott színterén, illetve viselkedési kockázat fennállása esetén a lelki támogatást is szolgálja.
- Pszichiátriai betegek ellátása esetén kiemelt figyelmet kell fordítani a **gyógyszerelés felügyeletére**. Ezekben az esetekben az ellátást igénybevevő kontrollja az elvégzendő tevékenység, azaz a szakembernek azt kell ellenőrizni, hogy az igénybevevő ténylegesen beszedte-e az orvosa által indikált gyógyszereit.
- Emellett vannak olyan esetek is, amikor szükség van éjszakai felügyeletre, mivel az adott személy állapota miatt feltételezhető az ezen időszakban hirtelen fellépő állapotromlás, ennek kockázata magas.

ÉTKEZTETÉS

„Gondoskodás hideg, illetve meleg ételről alkalmilag, vagy rendszeresen a szolgáltatást igénybevevő lakhelyén, szolgáltatónál, egyéb étkezdében, vagy közterületen.” (Rendelet 2/l.§)

- Az étkeztetés szolgáltatási elem biztosítása pszichiátriai betegek esetében viszonylag alacsony számban jelenik meg szükségletként, hiszen a támogatott lakhatás igénybevevői alapvetően képesek lesznek önállóan gondoskodni ezen szükségletük kielégítéséről.
- Ehhez kapcsolódó speciális szükséglet jellemzően a hirtelen állapotromlás esetén lép fel, amikor a kialakult instabil állapot miatt az igénybevevő nem lesz képes önállóan elkészíteni, megvásárolni a szükséges ételt. Ebben az esetben ezeket a feladatokat a segítőnek kell majd helyette elvégezni.

GONDOZÁS

„Az igénybe vevő bevonásával történő, tervezésen alapuló, célzott segítés mindazon tevékenységek elvégzésében, amelyeket saját maga tenne meg, ha erre képes lenne, továbbá olyan rendszeres vagy hosszabb idejű testi-lelki támogatása, fejlesztése, amely elősegíti a körülményekhez képest legjobb életminőség elérését, illetve a családban, társadalmi státuszában való megtartását, visszailleszkedését.” (Rendelet 2/I.§)

- Amíg a fogyatékos személyek esetében egyértelműen kimondható, hogy a fizikai és mentális szükségletek kielégítését célozza a gondozás szolgáltatási elem, addig a pszichiátriai betegek esetében alapvetően a **mentális szükségletekre** fókuszálnak a tevékenységek.

GONDOZÁS

- A támogatott lakhatást igénybevevő pszichiátriai betegek állapota jellemzően lehetővé teszi alapvető **fizikai szükségleteik** kielégítését, és ebben inkább csak rövid időszakokra fellépő, hirtelen állapotromlásból adódó beavatkozások lesznek indokoltak addig, amíg az állapot ismét nem stabilizálódik.
- Ezzel szemben a **mentális** gondozás jelentősége meghatározó az ellátási folyamatban. **A mentális támogatás eredményeként lesz képes arra, hogy a már említett nehézségeket leküzdje, energiáit más, autonóm életviteléhez szükséges tevékenységekre tudja fordítani.**

KÉSZSÉGFEJLESZTÉS

„Az igénybe vevő társadalmi beilleszkedését segítő magatartásformák, egyéni és társas készségeinek kialakulását, fejlesztését szolgáló helyzetek és alternatívák kidolgozása, lehetőségek biztosítása azok gyakorlására.” (Rendelet 2/I.§)

- Betegségből adódó készségcsökkenés.
- **Cél**: az érintett területek fejlesztése, valamint a meglévő készségek szinten tartása.
- Példák a készségfejlesztéssel érintett életterületekre:
  - a tudatos vásárlás támogatása,
  - a rendrakás, főzés megfelelő módon történő elvégzését támogató egyéni készségek fejlesztése.

KÉSZSÉGFEJLESZTÉS

- **Módszerei**: az adott személy betegségéhez igazódnak.
- **Családtagok**, az igénybevevővel közvetlen szoros kapcsolatot tartó személyek felkészítése a betegségből adódó helyzetek kezelésére.
- **Munkavégzéshez** kapcsolódó készségek fejlesztése – részvétel speciális foglalkoztatási formákban (fejlesztő foglalkoztatás, munkarehabilitáció). Ilyenkor az ehhez szükséges készségek fejlesztése fontos feladat lesz.
- A **hasznosság érzés növelésére** a szakembereknek hangsúlyt kell fektetniük, különösen fontos lehet ez újonnan érkező igénybevevő esetében, aki számára a megváltozott helyzet fokozott pozitív megerősítés iránti vágyat indukálhat, amelyben saját helyének és szerepének, hasznosságának megtalálása fontos tényező lesz.

TANÁCSADÁS

„Az igénybe vevő bevonásával történő, jogait, lehetőségeit figyelembe vevő, kérdésekre reagáló élethelyzetek, szükségleteinek megfelelő vélemény- javaslatkialakítási folyamat, megfelelő információ átadása valamilyen egyszerű vagy speciális felkészültséget igénylő témában, amely valamilyen cselekvésre, magatartásra ösztönöz, vagy nem kívánatos cselekvés, magatartás elkerülésére irányul.” (Rendelet 2/I.§)

- A pszichiátriai betegek esetében két kiemelt területen jelenik meg a tanácsadás iránti igény:
  - a betegségük

    A betegséggel kapcsolatos kérdések, várható állapotváltozások, élethelyzetek tanácsadási folyamatot indukálhatnak, amelyek során az igénybevevő kiválasztja a számára kedvezőbb megoldási alternatívát.
  - munkavállalással
- A kérdések egy-egy egyszerű helyzettől problémák soráig terjedhetnek, így a tanácsadás is lehet egyszeri alkalommal és folyamatjelleggel is.

PEDAGÓGIAI ÉS GYÓGYPEDAGÓGIA SEGÍTSÉGNYÚJTÁS

„Szocializációs pedagógiai, andragógiai és gerontológiai eszközökkel végzett tervszerű tevékenység, folyamat, olyan viselkedések, attitűdök, értékek, ismeretek és képességek átadásának, fejlesztésének közvetett és közvetlen módját teszi lehetővé, gyakoroltatja, aminek eredményeként az igénybe vevő lehetőséget kap képességei kiteljesítésére, fejlődésében egy magasabb szint elérésére." (Rendelet 2/I.§)

„A fogyatékosságból adódó akadályozottság kompenzációjára szolgáló – a gyógypedagógia körébe tartozó – komplex tevékenységrendszer az igénybe vevő, családja és környezete képességeinek legteljesebb kibontakoztatása, a funkciózavarok korrekciója és a rehabilitáció érdekében." (Rendelet 2/I.§)

PEDAGÓGIAI ÉS GYÓGYPEDAGÓGIA SEGÍTSÉGNYÚJTÁS

- A **pedagógiai és a gyógypedagógiai segítségnyújtás fogalmait összevontan** tárgyaljuk. Pszichiátriai beteg igénybevevők esetében **alapvetően nem ezen szolgáltatási elemek** keretében történik a segítségnyújtás. Amennyiben az egyén számára segítő támogatás szükséges ahhoz, hogy egy életterületen fejlődni tudjon, akkor jellemzően ez a készségfejlesztés szolgáltatási elem keretében fog megvalósulni. Ezt erősíti az is, hogy a célcsoport ellátásában dolgozó szakemberek jellemzően nem rendelkeznek ezen szolgáltatási elem biztosításához szükséges kompetenciákkal.
- Előfordulhatnak **szórványosan olyan esetek** és szolgáltatási helyzetek, amelyek során mégis ezen szolgáltatási elemek valamelyike keretében történik a segítségnyújtás. Ilyen lehet például a gyógypedagógiai segítségnyújtás, ha az adott pszichiátriai beteg esetében fogyatékosság is tapasztalható (pl. mozgássérült), de a pszichiátriai betegsége alapján kerül a támogatott lakhatásba, mivel az lesz a meghatározó az életvitele kialakítása során. Mindemellett a mozgássérültségére irányuló, gyógypedagógiai eszközöket alkalmazó támogatásra is szüksége lesz (pl. speciális gyógytorna).

SZÁLLÍTÁS

„Javak vagy szolgáltatások eljuttatása az igénybe vevőhöz, vagy az igénybe vevő eljuttatása a közszolgáltatások, szolgáltatások, munkavégzés, közösségi programok, családi kapcsolatok helyszínére, ha szükségleteiből adódóan mindezek más módon nem oldhatóak meg.” (Rendelet 2/l.§)

- A szállítás szolgáltatási elembe akkor sorolandók a tevékenységek, ha az adott feladat/probléma megoldásában az igénybevevő nem igényel más segítői beavatkozást, mint a szolgáltatás igénybevételi helyszínére történő eljutás.
- Pszichiátriai betegek esetében ezen szolgáltatási elem nyújtása során az orvosi, szakorvosi ellátáshoz való eljutásban történik a támogatás.

HÁZTARTÁSI VAGY HÁZTARTÁST PÓTLÓ SEGÍTSÉGNYÚJTÁS

„Az igénybe vevő segítése mindennapi életvitelében, személyes környezete rendben tartásában, mindennapi ügyeinek intézésében, valamint személyes szükségleteinek kielégítésére szolgáló lehetőségek és eszközök biztosítása, ha ezt saját háztartásában vagy annak hiányában nem tudja megoldani.” (Rendelet 2/l.§)

- A szolgáltatási elem tevékenységei jelentős hasonlóságot mutatnak a fogyatékos személyek esetében bemutatottakhoz, természetesen az alkalmazott eszközök és módszerek célcsoport specifikusak.
- A támogatott lakhatásban pszichiátriai betegek esetében is jellemzően a

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

SZÉCHENYI 2020
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE